

Lausunto

29.06.2022

Asia: VN/1347/2021

Oikeudenkäyntikulutyöryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisiä havaintoja työryhmän mietinnöstä

Suomen perustuslain 21 §:ssä on otsikolla oikeusturva säädetty jokaiselle oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Oikeudenkäyntikulujen määrän hallitsematon nousu riita-asioissa uhkaa vakavasti tätä oikeutta. Ongelmasta ja sen merkityksestä on jo pitkään vallinnut laaja yksimielisyys.

Oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevassa arviomuistiossa (OM:n selvityksiä ja ohjeita 2021:16) esitettiin lukuisia hyviä keinoja, joilla olisi yksin tai yhdessä voitu tehokkaasti vaikuttaa oikeudenkäynnin kustannusten määrään ja oikeuden saavutettavuuteen riita-asioissa.

Keinovalikoimasta jatkovalmisteluun on kuitenkin valittu kaikkein vähäisimmin nykytilaa muuttavat vaihtoehdot. Työryhmän (hankenumero OM007:00/2021) tehtävänä on ollut arvioida, kuinka lakia tulisi muuttaa, jotta asianosaisen maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrää alennettaisiin kohtuuttomuustilanteissa viran puolesta nykyistä useammin. Lisäksi työryhmä arvioi ennakkollisen oikeudenkäyntikuluarvion laatimisen tarpeellisuutta.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan nyt jatkovalmisteluun valitut muutokset eivät tule vaikuttamaan oikeudenkäyntien kustannuksia alentavasti, joka on uudistuksen ainoa tarkoitus.

Työryhmän työssä ei etsitty keinoja vaikuttaa suurten oikeudenkäyntikulujen kertymiseen esimerkiksi asianajajapalkkioiden hintasääntelyllä tai korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrästä sääntämisellä esimerkiksi asian vaiheisiin sidotulla taulukolla. Työryhmän toimenkuvaa tulisi laajentaa tai perustaa uusi työryhmä.

Tuomariliitto on useiden uudistusten yhteydessä antamissaan lausunnoissa myös huomauttanut, että pienet yksittäiset muutokset aiheuttavat myöhemmin haasteita samaan aikaan vireillä olevien muiden uudistusten yhteensovittamisen ja kokonaiskuvan arvioimisen kannalta. Osittaisuudistuksen sijaan olisi vähintään tullut uudistaa oikeudenkäyntikuluja koskeva luku kokonaisuudessaan. Oikeudenkäyntikuluja koskeva kokonaisuudistus mahdollistaisi paremmin vaikutusten arvioinnin paitsi oikeudenkäynnin kustannusten kehitykseen myös tuomioistuinten ja muiden toimijoiden työmäärien kannalta.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan ehdotetulla osittaisuudistuksella tai edes oikeudenkäyntikuluja koskevalla kokonaisuudistuksella ei kuitenkaan päästä riittävästi käsiksi ongelman juurisyihin. Oikeudenkäyntimenettelyn kokonaisuudistus olisi tehokkain keino vaikuttaa oikeudenkäyntikulujen kokonaismäärään. Tuomariliitto viittaa tekemäänsä oikeusministeriölle 4.4.2022 jättämäänsä aloitteeseen riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn kehittämistä. Myös muut toimijat kuten Suomen Lakimiesliitto ja Suomen asianajajaliitto ovat tehneet samansuuntaisia aloitteita. Kehittämistarpeita voisi jo tällä hallituskaudella selvittää vuoden 2023 vaalien jälkeisen hallitusohjelman valmistelemiseksi.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n muuttaminen

Tuomariliitolla ei ole huomauttamista ehdotetun muutoksen toteuttamistapaan. Tuomariliitto kannattaa kohtuullisuusharkinnan laajentamista oikeudenkäyntikulujen korvausvastuuta määrättäessä.

Tuomariliitto huomauttaa kuitenkin, että ehdotettu muutos tosiasiallisesti ainoastaan uudelleenjakaa oikeudenkäynnin kuluriskiä. Uudistuksen seurauksena nykyistä useammin riita-asiansa voittava osapuoli ei kohtuullisuusnäkökohtien vuoksi saisi täyttä korvausta oikeudenkäyntikuluistaan. Uudistus ei siis vaikuta kulujen tasoon eikä paranna oikeudenkäynnin voittavan asianosaisen asemaa, vaan huonontaa sitä. Häviävän osapuolen kuluriski taas alentuisi joissakin tilanteissa oikeuskäytännössä myöhemmin määrittävällä tavalla.

Ehdotetulla pykälämuutoksella ei vaikutettaisi oikeudenkäyntikulujen tasoon eikä siten oikeuden saavutettavuuteen.

Tuomariliitto pitää varsin epätodennäköisenä mietinnössä esitettyä arvioita siitä, että käräjäoikeuden nykyistä paremmat edellytykset tehdä kohtuullisia oikeudenkäyntikuluratkaisuja saattaisivat vähentää tarvetta valittaa riita-asioista hovioikeuteen. Edellä todetulla tavalla ehdotuksessa ainoastaan jaetaan kulujen korvausvelvollisuutta eri tavalla. Kun toisen osapuolen intressi valittaa ratkaisusta alenisi oikeudenkäyntikulujen kohtuullistamisratkaisun johdosta, sen osapuolen valitusintressi, jonka kuluja ei ole täysimääräisesti korvattu samalla kasvaa.

Oikeudenkäyntikuluarvion laatiminen

Mietinnöstäkin ilmenevin tavoin oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tulee kuitenkin jo nykyisinkin voimassa olevien säännösten ja ohjeiden, kuten lojaliteettivelvollisuuden, palkkio-ohjeen ja kuluttajansuojalain mukaan kertoa asiakkaalleen oikeudenkäynnistä aiheutuvista kustannuksista. Edelleen mietinnössä lausutuun tavoin täsmällistä arviota aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen määrästä on hankala etukäteen antaa, koska kaikkien asian ajamiseksi tarvittavien toimenpiteiden laatu ja laajuus ei ole etukäteen arvioitavissa eikä myöskään täysin avustajan vaikutusmahdollisuuksien piirissä. Tämän vuoksi arviot ovat ja tulisivat vastaisuudessaakin olemaan aina jossain määrin karkeita.

Tuomariliitto yhtyy mietinnön eriävässä mielipiteessä esitettyyn näkemykseen siitä, että oikeudenkäyntikuluarvion antamisvelvollisuudesta säättäminen tuskin johtaisi siihen, että päämiehet saisivat aikaisempaa merkittävästi parempaa tietoa oikeudenkäynnin aiheuttamasta kuluriskistä. Eriävässä mielipiteessä lausutuun tavoin voidaan pitää epätodennäköisenä, että ehdotettu uusi säännös tekisi oikeudenkäyntikuluarvioiden antamisesta nykyistä mainittavasti yleisempää tai juurikaan parantaisi niiden laatua. Kun säännöksellä ei siten todennäköisesti saavutettaisi sen säättämisen taustalla olevia tavoitteita, ei sen säättämistä voida pitää perusteltuna.

Lopuksi

Muilta osin Tuomariliitto viittaa aiempaan lausuntoonsa koskien oikeudenkuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta (OM selvityksiä ja ohjeita 2021:16).

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton hallituksessa ja oikeuspoliittisessa valiokunnassa. Lausunnon kirjoittamiseen ovat osallistuneet käräjätuomarit Johanna Helminen ja Pekka Louhelainen. Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon 27.6.2022.

Helsingissä 28.6.2022

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Anna Pitkänen

puheenjohtaja

Minna Hällström

varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä

Rissanen Minka

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry